

DUES DÈCADES FORMANT PETITES BALLADORES

Un dels símbols més emblemàtics de la Festa Major són els actes que mantenen viva la cultura tradicional, com les cercaviles i actuacions dels balls populars. L'any 1993, amb la il·lusió i innocència pròpies de nenes de vuit anys, un grup de petites cubellenques es va deixar convèncer per crear la primera colla infantil de la vila. Naixia el Ball de Panderos de Cubelles.

Ho feia gràcies a les mateixes persones que pocs anys abans ja havien impulsat cercaviles de colles integrades per gent del municipi. Vint anys després, el Ball de Panderos continua sent la primera experiència amb els balls populars per moltes nenes del nostre poble.

▲ 'Montse Torrado'

Fomentar l'estima pels balls populars.

Fa més de 50 anys, un grup de cubellencs posava la primera llavor de les tradicions folklòriques, amb l'estrena dels gegants i capgrossos de la vila. La il·lusió que es respirava dins el grup i dins totes les famílies que els acompanyaven van fer que no fos suficient amb l'Abdó i l'Assumpta, de manera que a principis dels anys 90 els gegants van començar a tenir la companyia de la Draga, el Ball de

Diablers i el Ball de Bastons. Però tampoc n'hi havia prou. Al cap d'un parell d'anys, el neguit per ampliar els balls populars seguia viu. Si cada any a les cercaviles de Festa Major hi venien colles de fora de la vila, per què no se'n podien crear noves a Cubelles? I per què no fer-ho creant planter amb colles infantils? La Núria Fonoll, impulsora de la primera colla del Ball de Panderos l'any 1993, ho resumeix de forma clara: "és més fàcil estimar-te

▶
El Ball de Panderos, a la primera actuació de la colla l'estiu de 1993. Joan Vidal.

29

▲ L'any 1993 va coincidir amb la primera celebració de la Cercavila Nocturna, que la colla de Panderos no es va voler perdre. Joan Vidal.

una festa, un ball i una cultura si ho has mamat des de petit”.

La Núria, que l'any 1991 ja havia posat en marxa el ball de bastons, recorda que volien “promoure la cultura i el folklore entre els més joves”.

Per fer-ho, feia falta un grupet de nenes molt actives. Qui més qui menys sap que la vida associativa de Cubelles sempre acaba reunint i movent les mateixes persones, sobretot si parlem de fa vint anys enrere. Per això va ser fàcil trobar les primeres balladores de la nova colla: un grup de vuit nenes d'entre 8 i 10 anys de l'Esplai l'Esquitx. En aquella època, la Núria Fonoll era

monitora de l'esplai i coneixia moltes de les petites des de feia molt temps. La bona relació i les ganes que elles tenien de fer coses ere una combinació que no es podia deixar escapar.

Intentar que aquelles nenes ara facin memòria per recordar el motiu que els va fer acceptar la proposta no és fàcil. Eren molt petites, però moltes creuen que tot va ser qüesti. de l'emmirallament que tenien per les seves monitores (que aleshores eren bastoneres), de les ganes de sortir al carrer per la Festa Major i de la il·lusió que tenien les seves famílies per fer-les participis de la cultura popular del seu poble. Els costa fer memòria, sí, però

hi ha una cosa evident: a la majoria els ha quedat interioritzat un sentiment indubtable d'estima i passió per la Festa Major.

De fet, moltes han estat o són encara membres del Ball de Bastons i col·laboradores habituals de tots els actes que s'organitzen al voltant de les cercaviles. Algunes balladores que han passat per la colla al llarg d'aquests 20 anys, com l'Eva Fernández, confessen que “no sabia viure la Festa Major sense formar part d'una colla”.

Complicitat i ajuda dels balls de Sitges.

La Núria Fonoll va ser qui més va estirar del carro per crear la colla, però al costat, colze a colze, hi tenia un sitgetà que anys enrere també havia estat còmplice en la creació del Ball de Bastons de Cubelles. En Siscu Rosell, que la Núria descriu com un “home de Festa Major”, va acabar de donar forma al futur Ball de Panderos de la nostra vila. Segons ell, “va tenir molt mèrit que aquella colla funcionés, ja que a Cubelles pràcticament no hi havia cap referent ni tradició de balls populars”.

En Siscu recorda que van haver de decidir si creaven un Ball de Panderos o de Panderetes, i explica que van triar la primera opció perquè és l'origen històric de tots dos. “Al Penedès, el ball més antic d'aquest tipus és el de

▲ 'El Ball de Panderos, actuant a la Festa Major de 1994. Antoni Pineda'.

▲ 'L'estiu de 1997, l'ABPC va fer fotos oficials de totes les colles. Antoni Pineda'

Vilafranca, on s'hi van començar a ballar panderos a finals del segle XIX.

Tot i que és un ball mixt, a Cubelles es va optar per crear un ball únicament femení, com a Sitges", explica. De fet, ell és qui va aconseguir l'ajuda de la cap de colla dels Panderos de Sitges, l'Anna Baqués, que aviat va acceptar la proposta de venir fins a Cubelles diversos dies per ensenyar a les petites els passos bàsics per poder ballar.

Després d'aprendre la base, va arribar el moment d'aprendre els balls. I amb la colla ja embastada, l'Anna ho va deixar tot en mans del Siscu i la Núria, que s'encarregaven d'assajar la colla un parell de vespres a la setmana al pati de l'Esquitx, just quan acabava l'horari de l'esplai d'estiu.

Primer ho feien acompanyades d'un radiocasset per escoltar la música dels balls, i després assajaven cantant elles mateixes. Intentant recuperar records i detalls de l'època, les primeres balladores riuen quan pensen en aquells assajos, i reconeixen que la Núria tenia una paciència infinita. Però també admeten que algun dia havien acabat amb els seus nervis, fins al punt que una vegada les va castigar suspenent l'assaig. La Marta Vidal, l'Anna Poch, l'Anna Albet i la Roser Gómez recorden perfectament la mateixa anècdota i expliquen com, amb cert sentiment de culpa, van anar fins la porta de casa seva a demostrar-li

▲ 'En Xavier Güell fa més de 15 anys que acompanya el Ball de Panderos de Cubelles. Josep Sánchez'

que podien ballar fent files perfectes, amb els passos molt correctes i molt concentrades.

Riuen quan recorden que la fórmula per demanar perdó els va funcionar. I hi ha a qui també li ve a la memòria el moment precís de començar a assajar, quan havien d'agafar el pandero de dins una capsula amb tot el material i cadascuna sabia perfectament quin era el seu. Malgrat tots sempre han estat iguals, elles sabien amb quin ballaven habitualment. De fet, algunes de les balladores actuals també tenen un estrany do per diferenciar el seu pandero de la resta.

Pel que fa a la rutina de dos assajos setmanals, aquesta s'ha mantingut al llarg dels anys. Hi va haver una època (entre els anys 2001 i 2004, aproximadament) que el ball s'assajava al parc de davant el CEIP Charlie Rivel, perquè en aquell temps l'Agrupació de Balls Populars tenia el seu local al costat d'aquesta escola -la colla de panderos forma part de l'ABPC des que l'entitat es va constituir l'any 1996-. Al cap d'uns anys, però, l'Ajuntament va obligar l'Agrupació a deixar aquell local i les colles van reubicar el material i els assajos a altres espais de la vila.

Curiosament, avui en dia el ball de panderos es reuneix al mateix lloc on fa dues dècades va néixer la colla, però el pas del temps i l'evolució forçada de Cubelles han convertit l'antic pati de l'Esquitx en l'actual CSIDE (popularment conegut com a "Centre Social").

"...tres passos endarrere...i cadascú al seu lloc!"

"Tres passos endarrere... tres passos endavant! Tres passos endarrere...i cadascú al seu lloc!". Si a aquesta petita coreografia hi afegim la melodia de "La Creu", tindrem els moviments bàsics d'un dels balls més icònics del Ball de Panderos. Qui ha format part de la colla ràpidament recorda que aquesta

▲ 'L'any 1998 van plegar les primeres balladores per deixar pas a noves components, més petites. Antoni Pineda.'

▲ 'El ball de panderos va actuar durant la inauguració de les pistes de tennis, l'any 2000. Arxiu ABPC'

cantarella els ajudava a memoritzar els passos que marca el flabiol. A Cubelles, el Ball de Panderos sempre ha ballat seguint la melodia d'un flabiol i el ritme d'un tamborí, tal i com marca la tradició de les colles del Garraf. En aquest cas, a Cubelles, el flabiol i tamborí van automàticament associats al vilanoví Xavier Güell, que pràcticament des dels inicis, any rere any, ha acompanyat les colles de la nostra vila.

El repertori de balls de la nostra colla és similar al de la resta de grups de la comarca: La Creu, La Serp, El Quadre i Els Platerets són les danses que es van repetint aleatòriament. A Cubelles, però, les colles també tenen un ball propi, batejat com a Giravolt, que

es caracteritza per l'intercanvi de posicions entre les balladores, i que la colla va estrenar l'any 1994. A aquesta llista de balls, però, cal afegir-hi l'etern al·licient de totes les colles. El ball més complicat de tots però també el més agraït: La Jota. Aquesta dansa trenca els esquemes bàsics que segueixen totes les altres, però la complexitat també fa que sigui la més lluïda de totes i la més esperada per les balladores, que sempre insisteixen en poder ballar-la a l'exhibició de la Plaça de la Vila el dia 14 d'agost. A les responsables de les colles, però, sovint els toca batallar per exigir que el ball surti correctament. De fet, aquesta exigència ja existia des del primer dia, com apunta en Siscu Rosell: "no s'ha d'oblidar que a les cercaviles ens estem divertint però al mateix temps estem fent un espectacle que la gent espera que sigui perfecte".

Continuïtat a la imatge del ball de bastons

Al llarg d'aquests 20 anys, la colla del Ball de Panderos ha seguit pràcticament sempre la mateixa estètica: camisa i pantaló blanc, mocador creuat al pit, faixa negra i mitjons blancs. Als peus, les balladores sempre han calçat espadnyes de set betes blanques. Des de l'any passat, però, vesteixen les espadnyes que l'Agrupació de Balls Populars ha estès a

totes les colles. Es mantenen les set betes, però ara són negres i verdes (seguint els colors de l'entitat). I, a l'hora de pentinar-se, les balladores sempre duen el cabell quedi ben recollit, amb unes cintes verdes i negres que ajuden a subjectar-lo.

Amb la base blanca del vestuari definida, va ser fàcil escollir com seria la resta: es seguiria la imatge de les bastoneres. Des del primer dia, les membres del Ball de Panderos vesteixen amb faldilleta verda de betes blanques i picarols verds als turmells.

Com ja havia passat dos anys abans amb el vestuari del Ball de Bastons, la nova colla tornava a seguir els trets principals de la imatge de les colles de Sitges. La base era igual que la sitgetana, si bé s'adaptava als colors verds de l'escut de Cubelles. La història es repetia, però aquesta vegada els cubellencs també van acabar aportant una idea als panderos sitgetans. En Siscu Rosell explica que en aquella època els balladors de Sitges vestien faldilleta sense pantaló blanc a sota. En canvi, ell a Cubelles va proposar vestir pantaló sota la faldilleta.

I la idea va agradar als veïns de Sitges, on els balladors eren adolescents i els feia certa vergonya ensenyar les cames si realment podien vestir més tapats. Per una vegada a la història dels balls populars de Cubelles, van ser els cubellencs qui van contribuir en la imatge dels balls sitgetans.

Després de triar el vestuari pel Ball de Panderos de Cubelles, calia trobar la manera de pagar totes les despeses que comportava la nova colla. Aleshores encara no existia l'ABPC, així que va tocar convèncer la institució que hi havia més a prop. La Núria Fonoll i en Siscu Rosell recorden com l'Ajuntament, i en especial el Regidor de Cultura, Joan Vidal, van fer costat al nou projecte i van acceptar pagar la roba i confecció de les faldilletes i picarols. La resta de peces (camisa, pantaló, faixa, etc...), igual que avui en dia, pertanyien a cada balladora. A banda, paral·lel al vestuari, va ser necessari comprar una desena de panderos, que es van decorar amb

▲ 'Actuació de Festa Major l'estiu de 2001. Arxiu municipal de l'Aj. de Cubelles'

unes cintes estretes de color verd i color negre. Els primers panderos els va pagar el mateix Siscu. Tant ell com la Núria riuen quan recorden que els va tocar assumir de la seva butxaca coses tant bàsiques per crear el grup, però reconeixen que l'objectiu valia la pena.

▲ 'Actuació de Festa major l'estiu de 2007. Montse Torrado'

Planter consolidat

I va valer molt la pena. Hi havia nervis però molta il·lusió, i això últim va fer decantar la balança. El 13 d'agost de 1993 les petites s'estrenaven ballant per la Festa Major de Cubelles a la Plaça de la Vila, convertint-se en la primera colla infantil del municipi. El planter dels balls populars ja havia començat a funcionar. La colla ha estat i és actualment un reclam per les nenes de Cubelles, fins el punt que l'any 2010 es van haver de crear dues colles, separades per edats (aproximadament, la petita compta amb balladores de 7 a 11 anys, i la gran, amb majors d'11 anys). Fins l'any passat, quan es van estrenar el Ball de Cercolets, i enguany que és previst que s'estrenin

▲ 'L'any 2010 el Ball es va dividir en dues colles. Aquesta és la Colla Gran a la Festa Major. Josep Sánchez.'

▲ 'Actuació de Festa major l'estiu de 2006. Montse Torrado'

▲ 'Després de la divisió per edats, elles van ser la Colla Petita durant la Festa Major de 2010. Montse Torrado.'

els Timbalets Petits, els Panderos era la única colla on podien ballar aquelles nenes petites que no volien formar part de les colles de foc.

Entre els motius per voler ballar panderos a Cubelles, n'hi ha que es repeteixen si ho comparem amb l'inici de la colla. Molts pares convencen les seves filles per transmetre'ls els valors de la cultura tradicional, altres vegades és una amiga qui li demana a l'altra que s'inscriuï a la colla, però sovint també són les nenes les que, per instint propi, volen formar part de la Festa Major. Un exemple és el de la Marina Font, antiga balladora i actual responsable d'una de les colles, que reconeix que de petita tenia por de les colles de foc i en canvi sentia delit pel Ball de Panderos. Havia arribat a aprendre's el ritme bàsic amb els peus

i a ballar-lo quan veia passar la colla durant les cercaviles.

A part de ser un grup indispensable per a què les petites puguin formar part de la Festa Major, també és un ball carregat de nostàlgia.

Moltes de les primeres balladores de principis dels 90 esperen amb un sentiment especial l'actuació de les actuals colles de Panderos. Durant els últims anys, a més, han establert un ritual no escrit a l'inici del Cercavila Nocturn del 14 d'agost: ràpidament organitzen un "ball de veteranes" entre les balladores de l'any 1993 que ara formen part del Ball de Bastons. Ha plogut molt des que tenien 8 anys, però la memòria dels passos a seguir la mantenen intacte.

Actuacions fora de Cubelles

El Ball de Panderos del nostre municipi ha actuat alguna vegada fora de Cubelles. És cert que no és una de les colles que ha sortit més (habitualment tenen moltes més sortides els gegants, les colles de foc, de Bastons o el Ball de Gitanes), però al llarg d'aquestes dues dècades ha fet actuacions puntuals en altres pobles.

Una de les cercaviles on la colla ha participat en més d'una ocasió ha estat a Cunit, mentre que també ha visitat Canyelles, Olivella i Barcelona.

▲ 'L'any 2000, la colla va visitar el Barri Gòtic de Barcelona. Josep Sánchez'

A banda, el grup també ha creuat les fronteres catalanes en dues ocasions.

La primera d'elles va ser l'any 2001, quan una expedició de l'Agrupació de Balls Populars va viatjar fins a Markina Xemein, al País Basc, per fer una exhibició dels balls de la nostra vila. En aquella ocasió van ser diverses bastoneres les qui van ballar Panderos i també Pastorets, ja que la llunyania del desplaçament feia complicat mobilitzar les balladores infantils, de manera que les components de bastons van assumir tots els balls cubellencs. La mateixa fórmula per exportar el Ball de Panderos amb membres d'altres colles es va utilitzar el 2004 a Arles de Tec, en un acte d'intercanvi cultural, inclòs en l'agermanament que Cubelles manté amb aquesta vila francesa.

Paciència, dedicació i molta recompensa

Coordinar els assajos i el funcionament d'una colla infantil dels balls populars és una feina de responsabilitat, dedicació, compromís i paciència.

▲ 'Els Panderos de Cubelles van visitar Olivella el 2001. Arxiu ABPC'

Les persones que al llarg d'aquests 20 anys s'han encarregat de fer aquesta feina coincideixen, a grans trets, en aquesta definició. També estan d'acord que, encara que cal molta paciència, ningú més que elles pot entendre el sentiment de recompensa que tenen quan les veuen sortir a ballar durant les cercaviles de Festa Major. A més, les responsables dels assajos destaquen que és fonamental el suport de les famílies, on sempre hi destaquen algunes mares que exerceixen de caps de colla per acompanyar el grup durant les cercaviles. I és que, sovint, les responsables dels assajos també són balladores d'altres colles dels balls populars i necessiten una mà dreta que els ajudi a garantir que la colla funciona bé el dia de la Festa Major.

Després que la Núria Fonoll estigués al capdavant de la colla durant més de sis anys, el grup va estar una temporada funcionant sol, amb el suport i petita supervisió de les mares d'algunes balladores. Aviat, però, la Junta de l'ABPC va confiar en una jove Anna Albet per coordinar el Ball de Panderos. A dia d'avui, ha estat la persona que més anys ha estat al capdavant de la colla, i amb ella va començar a instaurar-se la dinàmica amb què algunes antigues balladores

s'acaben responsabilitzant dels assajos quan es fan grans. Durant els més de deu anys que l'Anna va conduir el grup, va estirar del carro tota sola fins que al cap d'un temps va convèncer l'Eva Fernández. Juntes van encarregar-se de les balladores durant diversos anys i, mica en mica, van deixar les colles en mans de la Marina Font (actual responsable del grup, amb l'ajuda de la Tere Rigla). Entre totes, i gràcies a una dedicació totalment voluntària i altruista, han mantingut la colla del Ball de Panderos fins a dia d'avui. Ara la intenció és que, d'aquí uns anys, siguin les actuals membres de la colla gran les que segueixin els seus passos per conduir el grup i fer que segueixi saltant, picant i ballant molts anys més. 🇪🇸

Gemma Sánchez

▲ 'Imatge recent de la colla petita, l'estiu de 2012 a la sortida d'ofici de Festa Major. Montse Torrado'

▲ 'Imatge de la Cercavila de Balls Blancs de la Setmana Cultural, a l'abril d'aquest 2013. Josep Sánchez'

▲ "Components de la colla Gran i la Petita, l'estiu de 2011. Montse Torrado"

Agraïments: Aquest reportatge no hagués estat possible sense el suport i col·laboració de la Núria Fonoll i en Siscu Rosell, que des del primer moment s'han ofert a recordar com va començar l'aventura de crear la primera colla infantil de balls populars a la nostra vila. Gràcies a en Joan Vidal i l'Antoni Pineda podem veure com van ser exactament els inicis d'aquest grup. També ha estat fonamental poder accedir a l'Arxiu Municipal de l'Ajuntament de Cubelles, alhora que ha estat bàsica l'ajuda de la Marta Vidal, l'Eva Fernández, l'Anna Albet, l'Anna Poch, la Roser Gómez, la Marina Font i la Montse Fonoll. I, lògicament, vull agrair la col·laboració de la Junta de l'ABPC i de totes les persones que han mantingut viu el Ball de Panderos fins a dia d'avui.

